

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทัศนะของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้แบบสอบถามกับพระสังฆาธิการซึ่งสังกัดเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๖๑ รูป โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้น เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และในกรณีที่พบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Scheffe)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถสรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ด้านเพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ ๖๑ ปี ขึ้นไป (ร้อยละ ๔๗.๕) รองลงมาคืออายุ ๔๑ – ๕๐ ปี และ ๕๑ – ๖๐ (ร้อยละ ๒๔.๖) อายุ ๓๑ – ๔๐ ปี (ร้อยละ ๓.๓) ด้านระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ ๙๐.๒) รองลงมาคือระดับปริญญาตรี (ร้อยละ ๖.๖) ปริญญาโท (ร้อยละ ๓.๓) ด้านประสบการณ์ทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีประสบการณ์ทำงาน ๖-๙ ปี (ร้อยละ ๔๑.๐) รองลงมาคือมีประสบการณ์ทำงาน ๑๐ ปี ขึ้นไป (ร้อยละ ๓๒.๘) มีประสบการณ์ทำงาน ๑-๕ (ร้อยละ ๑๔.๘) ประสบการณ์ทำงาน ๑-๕ (ร้อยละ ๑๑.๕)

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๖๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านผู้ส่งสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๘๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ อันดับหนึ่ง ข้อคำถามที่ ๑๐ “แสดง

ธรรมไม่เสียดีผู้อื่น ” ($\bar{x} = 4.18$) อันดับสอง ข้อคำถามที่ ๒ “มีความน่าเชื่อถือ ” ($\bar{x} = 4.00$) อันดับสาม ข้อคำถามที่ ๙ “แสดงธรรมไม่เห็นแก่ลาภสักการะ ” ($\bar{x} = 3.93$)

๒) ด้านสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ อันดับหนึ่ง ข้อคำถามที่ ๑๑ “เลือกหัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟัง ” ($\bar{x} = 4.00$) อันดับสอง ข้อคำถามที่ ๑๒ “เลือกหัวข้อธรรมที่ฟังแล้วจรรโลงใจ ” ($\bar{x} = 3.80$) และอันดับสาม ข้อคำถามที่ ๑๓ “๓.๘๐ ” ($\bar{x} = 3.75$)

๓) ด้านสื่อ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ อันดับหนึ่ง ข้อคำถามที่ ๑๗ “มีการใช้สื่อบุคคลประกอบการเทศน์ ” ($\bar{x} = 3.21$) อันดับสอง ข้อคำถามที่ ๑๕ “มีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเทศน์ ” ($\bar{x} = 3.20$) และอันดับสาม ข้อคำถามที่ ๑๖ “มีการเลือกใช้สื่อสมัยใหม่ประกอบการเทศน์ ” ($\bar{x} = 3.08$)

๔) ด้านผู้รับสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ อันดับหนึ่ง ข้อคำถามที่ ๑๙ “มีการเลือกใช้หัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับวัยผู้ฟัง ” ($\bar{x} = 3.80$) อันดับสอง ข้อคำถามที่ ๑๘ “ศึกษาผู้ฟังก่อนรับนิมนต์เทศน์ ” ($\bar{x} = 3.72$) และอันดับสาม ข้อคำถามที่ ๒๑ “ใช้สื่อที่ผู้ฟังคุ้นเคย ” ($\bar{x} = 3.59$)

๕.๑.๓ เปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้ส่งสาร ด้านสาร และด้านผู้รับสาร แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ยกเว้นด้านสื่อ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ ๒ พระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้ส่งสาร และด้านสาร แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ยกเว้นด้านสื่อ และด้านผู้รับสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๕.๑.๔ แนวทางและข้อเสนอแนะการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขต
อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านผู้ส่งสาร ควรมีความประพฤติดี น่านับถือ อยู่ในพระวินัยสงฆ์ นำเลื่อมใสเป็นกันเองกับทุกคนเป็นที่เลื่อมใสของญาติโยมในบางเรื่อง มีการประพฤติปฏิบัติดีชอบอยู่แล้ว มีความน่าเลื่อมใสอยู่แล้วในเกณฑ์ดีน่านับถือมีความประพฤติอยู่ในระดับดี มีเวลาน้อยในการเตรียมตัวส่งข้อมูลมาช้า อยากให้มาถึงก่อนสัก ๒ - ๓ วัน จะได้มีเวลาศึกษาเนื้อหาบางครั้งไม่เป็นที่ประทับใจของผู้ฟัง มีอายุมาก สายตาขัดข้อง มีปัญหาด้านการใช้สำนวนหรือการพูดไม่ชัดเจนขัดคำเนื่องจากมีอายุที่มากขึ้น มีบุคลิกภาพไม่ค่อยจะเรียบร้อย เพราะมีปัญหาเรื่องสุขภาพร่างกายไม่ค่อยสมบูรณ์จึงมีปัญหาและอุปสรรคในการเป็นผู้ส่งสารหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของตัวผู้เผยแผ่ การห่มผ้าแม้จะออกนอกวัดก็ห่มดอง ซึ่งไม่ถูกวินัย แต่สะดวกต่อการทำงาน ถ้ารูปร่างดียอมมีชัยชนะไปบ้างเกินครึ่ง

ข้อเสนอแนะ ควรมีความประพฤติดี น่านับถือ อยู่ในพระวินัยสงฆ์ นำเลื่อมใสเป็นกันเองกับทุกคน ต้องวางตัวให้เหมาะสมน่าเชื่อถือมากกว่านี้ การแสดงออกทางพฤติกรรมต้องดีกว่าที่แล้มาจะได้ชื่อว่าเป็นผู้อุทิศตนเพื่อพระศาสนาและสังคมโดยรวม อยากให้ผู้ส่งสารประสานงานมายังพระผู้แสดงธรรมเทศนาให้โทรมาบอกหรือฝากบอกใครไว้ ที่น่าเชื่อถือได้ ควรวางตัวและคำพูดให้เป็นที่น่าประทับใจแก่ผู้ฟังซึ่งจะเป็นข้อมูลให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติ จะต้องปรับปรุงในการใช้สำนวนและพยายามสื่อสารการพูดไม่ขัดถ้อยขัดคำ ต้องพยายามสอนเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย การที่จะเป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องเป็นผู้มีบุคลิกภาพเรียบร้อยมีร่างกายสมบูรณ์และต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างของพระสงฆ์และญาติโยมและอยากให้แสดงธรรมะที่เหมาะสมกับเหตุการณ์นั้นๆ

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านสาร ต้องประยุกต์ให้ทันสมัยเหมาะกับงานนั้นๆ ป่วยสุขภาพเข้าวัดตอนแก่ มีคนสนใจปฏิบัติจริงๆ มีน้อยในการสื่อหรือถ่ายทอดเนื้อหาที่เทศน์อยู่ในเกณฑ์ดี มีเนื้อหาสาระที่น่าฟังและแสดงธรรมไม่เห็นแก่ลาภสักการะควรมีอยู่ในจิตสำนึกของผู้เทศน์เป็นสำคัญ ส่วนมากจะเทศน์ในศพ งานบวช งานเทศมหาชาติ ในยุคปัจจุบันนี้อารมณ์คนหนุ่มและความสามัคคีมากขาดคุณธรรมตามหลักศีลธรรม สมาธิ ปัญญา มากที่จะมีส่วนในการพัฒนาพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันนี้อารมณ์ของคนหนุ่มมักเผลอเผลอในวัตถุและกิเลสกันมากทำให้สังคมเดือนร้อนกันทั่วโลกเกิดปัญหาอย่างไม่จบสิ้นจึงควรเน้นให้เห็นอนาถสงฆ์และใช้หลักการสอนในเรื่องของ ศีล สมาธิ ปัญญา และความเชื่อผลของกรรมให้มากขึ้นโดยยึดหลักอริยสัจ ๔ เป็นแบบเนื่องจากเทคโนโลยีมีการพัฒนาเรื่อยๆ จำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื้อหาสาระที่เทศน์ดีมาก เนื้อหาสาระที่เทศน์อาจจะน้อยเกินไปหรือผู้ส่งสารอาจจะยังไม่เข้าใจในเนื้อหานั้นๆ ไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในตำราในทางพระพุทธศาสนาขาดอุปกรณ์เสริมในการนำสารไปสู่ผู้รับสารและไม่มีความรู้ในด้านการใช้อุปกรณ์เสริมที่นิยมให้ในยุคปัจจุบันมีเนื้อธรรมะเป็นหลัก แต่ต้องมีบุคลากรขึ้นมากในทางโลกทางธรรม เป็นหลักพอสมควร ปัจจุบันต้องทันต่อเหตุการณ์ และการเข้าถึงของผู้รับและจัดกิจกรรมนั้นๆ ปัญหาและอุปสรรคคือไม่ค่อย

ข้อเสนอแนะ ดีแล้ว แต่ต้องพัฒนาเรื่อยๆ สำนวนในการเทศน์ในปัจจุบันเป็นสำนวนที่ชาวบ้านทั่วไปเข้าใจได้ยาก ต้องฟังเทศน์ง่าย ๆ จึงจะเข้าใจ เพราะมีประสบการณ์ก็จะดี ต้องยกอุปมาได้หรือใช้คำที่เหมาะสมได้แต่ถ้าไม่สันทัดในเรื่องใดก็ควรอ่านเกณฑ์เทศน์อย่างเดียวกับขาดหลักธรรม

สมัยใหม่เน้นเรื่องปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่มากจะแต่งเป็นเนื้อหาหลัสอนเป็นสื่อ ขอให้คงอยู่เช่นนี้ตลอดไป ผู้ส่งสารนั้นจะต้องทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นๆ เพื่อจะได้เทศน์ให้ได้เนื้อหาสาระมากขึ้น จะต้องเพิ่มอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีและทำการศึกษาเกี่ยวกับอุปกรณ์นั้นๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ จึงจะได้ทำการสื่อสารให้ได้คุณภาพ ต้องเพิ่มอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีในการนำเสนอและต้องศึกษาเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์เสริมอีกพยายามหาข้อมูลที่ดี ขึ้นอยู่กับเทคนิค การนำเสนอ และรู้เขา รู้เรา เพื่อให้รับได้อย่างเต็มที่ วุฒิทางการศึกษามีส่วนในการทำหน้าที่ การศึกษาสูงจะดีมาก คนให้ความเคารพ

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านสื่อ พระนักเทศน์ที่เผยแพร่ อาจขาดสื่อต่างๆ ที่ทันสมัยทันสมัย อาจทำให้พระนักเทศน์ตกข่าว ไม่ทันสมัยทันสมัย จะทำให้เนื้อหาสาระในการเทศน์ยังอยู่ในแนวทางเก่าๆ ดั้งเดิม ทำให้การเทศน์การเผยแผ่ไม่เข้ากับยุคกับสมัยได้บ้างในบางเรื่อง การขาดสื่ออาจทำให้กลุ่มผู้รับสารบางกลุ่มขาดความสนใจในรูปแบบการเผยแผ่

ข้อเสนอแนะ ควรใช้สื่อสมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือในการเทศนาจะทำให้ผู้รับสื่อจะเห็นจำนวนมากขึ้น ด้านบุคลากรที่เข้าใจหลักธรรมนั้นยังมีน้อยและไม่มีชาวบ้านให้ความร่วมมือด้วยจึงเป็นปัญหาและอุปสรรค พยายามหาข้อมูลที่ดี ขึ้นอยู่กับเทคนิค การนำเสนอ และรู้เขา รู้เรา เพื่อให้รับได้อย่างเต็มที่ วุฒิทางการศึกษามีส่วนในการทำหน้าที่ การศึกษาสูงจะดีมาก คนให้ความเคารพ มีการใช้สื่อประกอบที่ทันสมัย ทำให้น่าสนใจมาก มีทั้งสิ่งพิมพ์ และสื่อทันสมัย จะทำให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านผู้รับสาร ด้านบุคลากรที่เข้าใจหลักธรรมนั้นยังมีน้อยและมีชาวบ้านให้ความร่วมมือด้วยจึงเป็นปัญหาและอุปสรรค ปัญหาและอุปสรรคคือไม่ต้องจะมีผู้รู้ในเรื่องธรรมน้อยมากบุคลากรยังมีน้อยจึงไม่ค่อยจะเผยแผ่หลักธรรมได้ดี ปัญหาเมื่อปากท้องของเขาสำคัญมากกว่า เลือกรับข้อธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้มีการยกตัวอย่างอุปมาอุปมัยประกอบในการเทศน์ที่เหมาะสม ถ้าเป็นไปได้ ช่วยโหม ทำหนังสือมา มีคนฟังน้อยมาก มีแค่วันพระ และในช่วงเทศกาลต่างๆเท่านั้น ปัญหาส่วนมากจะไม่ค่อยอยู่วัด ไปกิจนิมนต์บ่อย มีความเข้าใจต่อผู้รับสาร ผู้ส่งสารหาสื่อที่เข้าใจง่ายจึงไม่มีอุปสรรคกับผู้รับฟังเท่าที่ควร ส่วนมากเป็นที่พอใจในการรับฟัง เทศน์ตามคัมภีร์จึงไม่มีปัญหาอุปสรรค เบื้องหลังจากผู้รับสารมีอายุและพื้นที่แตกต่างกันมาก จึงอาจจะทำให้รับความเข้าใจทั้งหมด ส่วนใหญ่ได้รับสารแล้วก็ปฏิบัติตาม ด้วยยุคปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทมากขึ้นแต่ผู้รับเป็นกลุ่มผู้สูงวัยไม่มีความเข้าใจในการใช้อุปกรณ์ เนื่องจากมีการชักจูงหรือทำความเข้าใจในการนำเสนอแก่ผู้รับสารให้มากยิ่งขึ้นหัวข้อธรรมที่นำมาแสดง เหมาะสมกับวัยและความรู้ของผู้ฟัง

ข้อเสนอแนะ ควรเลือกหัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟังจะได้เข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนต่างๆของพระพุทธเจ้าจึงอยากให้โทรบอก หรือทำหนังสือมาล่วงหน้า มีความเหมาะสมอยู่แล้วให้วางติดต่อไป คงทำไม่ได้ ควรจะชักชวนกลุ่มผู้ฟังที่มีความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้มารับฟัง เพื่อที่จะได้ช่วยอธิบายให้กลุ่มผู้สูงวัยได้เข้าใจง่ายขึ้น เวลาเป็นสิ่งที่สำคัญ น่าจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการสอนต่อไป

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยพบประเด็นของผลการวิจัยที่สามารถนำมาเสนอเพื่อทำการอภิปรายและประกอบแนวคตินิเทศและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๒.๑ จากการศึกษาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และในแต่ละด้าน พบปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นประเด็นจากข้อคำถามในแบบสอบถาม ที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นของแต่ละด้าน มีประเด็นในการอภิปรายผลดังนี้ จะเห็นได้จากการศึกษาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราในแต่ละด้านได้มีรูปแบบและวิธีการในการเผยแผ่ได้อย่างมีความเหมาะสมกับกาลเวลาและสถานที่นั้นๆได้เป็นอย่างดีและยังได้สร้างบรรยากาศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างน่าเลื่อมใสศรัทธาทำให้เกิดความน่าเชื่อถือสามารถเป็นผู้ที่ส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพเข้าถึงระดับของจิตใจของประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดีและพระสังฆาธิการในอำเภอพนมสารคามเองยังเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีหรือมีพฤติกรรมที่ดีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมพร้อมทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้และรอบรู้ในเนื้อหาสาระที่สอนและเผยแผ่ได้เป็นอย่างดีมีวุฒิการศึกษาที่เหมาะสมกับบทบาทแล้วยังมีภูมิความรู้ที่น่าเชื่อถือสามารถถ่ายทอดเนื้อหาที่เทศน์ได้อย่างแจ่มแจ้งสามารถแสดงธรรมที่มีเนื้อหาทำให้เข้าใจได้ง่ายและเผยแผ่แสดงธรรมไม่เห็นแก่ลาภสักการะและเป็นผู้ที่แสดงธรรมไม่เสียตีสื่ออื่น และในด้านของสารที่ใช้ในการเผยแผ่ก็ยังเป็นผู้ที่รู้จักการเลือกหัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟังเป็นผู้ที่สามารถเลือกหัวข้อธรรมที่ฟังแล้วจริงใจได้เป็นอย่างดีและยังเป็นผู้ที่สอนโดยมีการยกตัวอย่างอุปมาอุปมัยประกอบสามารถทำให้ผู้ฟังผู้เรียนสามารถจินตนาการเห็นและเข้าใจได้เป็นอย่างดี และยังเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะเลือกหัวข้อธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีและเหมาะสม ส่วนในด้านของการใช้สื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ยังมีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเทศน์ที่หลากหลายมีการเลือกใช้สื่อสมัยใหม่ประกอบการเทศน์แล้วยังมีการใช้สื่อบุคคลประกอบการเทศน์ได้อย่างเหมาะสมและเข้าถึงเข้าใจได้ถึงระดับของความคิดของประชาชนในพื้นที่ได้ดี ในด้านของผู้รับสารเองพระสังฆาธิการ อำเภอพนมสารคาม ก็ยังเป็นผู้ที่คอยศึกษาผู้ฟังก่อนรับนิมนต์เทศน์อยู่เสมอและยังมีการเลือกใช้หัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับวัยผู้ฟังสามารถใช้สื่อที่เหมาะสมกับผู้ฟังและเป็นผู้ที่รู้จักการเผยแผ่โดยการใช้สื่อที่ผู้ฟังคุ้นเคยอยู่เสมอๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จากการศึกษาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาสมทรง สิรินธโร^๑ ที่ได้กล่าวถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ว่า ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำ งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยพัฒนาทางจิต ทั้งมีหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้ การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ ๑.

^๑ พระมหาสมทรง สิรินธโร, และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, หน้า ๔๕

พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้ออย่างนั้น ๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตนกิจ ๓. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม ๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความพระธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน ๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ ๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำหน้าที่ เผยแพร่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแพร่ศาสนามีคำ ที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “เผยแพร่” และ “เผยแผ่” “คำว่า เผยแพร่ เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้นๆ ส่วนคำว่า เผยแผ่ หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตนและยังสอดคล้องกับ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ^๒ ที่ได้เขียนไว้ใน คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์(ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถะประโยชน์ (ประโยชน์ชาติหน้า) และปรมาตถะประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสและเจ้าคณะทุกชั้นมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗(๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕

๑) ด้านผู้ส่งสาร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราในด้านของผู้ส่งสารนั้นพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นผู้ที่สร้างความน่าเลื่อมใสมีความน่าเชื่อถือต่อการเผยแผ่ทำตัววางตัวให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติดีหรือมีพฤติกรรมที่ดีและเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอนอย่างหลากหลายเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาที่เหมาะสมกับบทบาทและเป็นผู้ที่มีภูมิความรู้ที่น่าเชื่อถือสามารถถ่ายทอดเนื้อหาที่เทศน์ได้อย่างแจ่มแจ้งเข้าใจเข้าถึงได้เป็นอย่างดีสามารถแสดงธรรมที่มีเนื้อหายากให้เข้าใจได้ง่ายและเป็นผู้ที่แสดงธรรมไม่เห็นแก่ลาภสักการะและแสดงธรรมไม่เสียสละผู้อื่นให้ได้รับความเดือนร้อน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ด้านการส่งสาร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ธนยพร พงษ์

^๒ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔ - ๑๓๕.

โสภณ^๓ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณีพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารทางสื่อสารมวลชนของพระสงฆ์ และการนำข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ การเลือกใช้วิธีการสื่อสารของพระสงฆ์ในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ซึ่ง ได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลกและการศึกษาทางธรรม กับ การชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๘๐ รูป ศึกษาประชากรทั้งหมด พบว่า ประชากรพระสงฆ์ติดตามข่าวสารต่างๆ จากหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงมากที่สุด ประชากรพระสงฆ์ส่วนใหญ่ อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน และเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางหนังสือพิมพ์มากที่สุด ในกรณีข่าวสารจากแหล่งสื่อสารมวลชนไม่สอดคล้องกัน พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะตกลงใจเชื่อข่าวสารจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด และประชากรพระสงฆ์ส่วนใหญ่ นำข่าวสารที่ได้จากการอ่าน รัฟฟังหรือรับชม จากสื่อมวลชนต่างๆ ไปใช้ประโยชน์ในการชี้นำอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในชุมชน

๒) ด้านสาร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านสาร ถือได้ว่าพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม เป็นผู้รู้จักการเลือกใช้หัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟังได้เป็นอย่างดีและสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่ายและเป็นผู้ที่รู้จักการเลือกใช้หัวข้อธรรมที่ฟังแล้วจรรโลงใจก่อให้เกิดแนวความคิดที่สร้างสรรค์และหลากหลายในระดับของประชาชนได้เป็นอย่างดีและยังเป็นผู้ที่รู้จักวิธีในการสอนโดยมีการยกตัวอย่างอุปมาอุปมัยประกอบ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการควบคุมในการรู้จักใช้สารในการพูด และยังเป็นผู้รู้จักใช้สารในการส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามในการสื่อสารและการส่งสารต่างๆทั้งยังเป็นผู้ที่เข้าใจทั้งในด้านของการใช้สารประยุกต์ใช้ให้เข้ากับงานในด้านการศาสนศึกษา ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในด้านการสาธารณูปการ และในด้านการสาธารณสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะให้ผู้ฟังผู้เรียนผู้รับได้คล้อยเห็นจริงตามได้อย่างเข้าใจและมีความสุขในเนื้อหาของ การสอนนั้นๆและยังเป็นผู้ที่สามารถรู้จักการเลือกหัวข้อธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริงตามที่ได้อธิบายมาแล้วแต่ต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ด้านสาร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

^๓ ันยพร พงษ์โสภณ, “บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณี : พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต**, (สื่อสารมวลชน), (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๙.

มาก ซึ่งสอดคล้อง พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ^๔ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัด แต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน

๓) ด้านสื่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านสื่อ ถือได้ว่าพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นผู้ที่มีความรู้ความสารถในการรู้จักการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเทศน์ได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องกับสภาพการและเวลาในการเผยแผ่และบรรยายในที่นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการเข้าใจและเข้าถึงของประชาชนได้เป็นอย่างดีและยังเป็นผู้ที่รู้จักการเลือกใช้สื่อสมัยใหม่ประกอบการเทศน์อยู่เสมอเพื่อให้ก้าวทันกับเหตุการณ์และสภาพปัจจุบันที่เป็นจริงที่สุดและยังเป็นผู้ที่มีการใช้สื่อบุคคลประกอบการเทศน์ได้อย่างน่าฟังและเหมาะสมและสมควรต่อการเทศน์ได้เป็นอย่างดีและยังเป็นผู้ที่รู้จักการใช้เนื้อหาในหลักของพุทธธรรมที่มาประยุกต์ใช้ในการบรรยายให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอด และยังเป็นผู้ที่มีจุดเด่นในด้านการใช้สื่อสมัยใหม่ผสมผสานให้มีเนื้อเรื่องการบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอนให้เข้ากับเรื่องราวที่สามารถนำมาเป็นอุทาหรณ์หรือเรื่องราวที่ก่อให้เกิดความคิดที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และในแต่ละประเด็นก็จะมีความรู้ใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอโดยใช้ภาษาร่วมสมัยฟังเข้าใจง่าย เป็นผู้ที่สามารถอธิบายเนื้อหาตามหลักของพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน ทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจและติดตามได้ เป็นที่ง่ายต่อการประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ด้านสื่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องพระวุฒิกมล วุฑฒิกมล^๕ [พรมพิมพ์] (๒๕๔๓: ก) ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธธรรมของพระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต) ที่พบว่าเนื้อหาพุทธธรรมของพระราชวรมณีสอดคล้องกับเนื้อเรื่องการบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอโดยใช้ภาษาร่วมสมัยฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน

๔) ด้านผู้รับสาร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ

^๔ พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษากรณี : พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^๕ พระวุฒิกมล วุฑฒิกมล, ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธธรรมของพระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต), พรมพิมพ์, ๒๕๔๓.

สังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านผู้รับสาร ถือได้ว่าพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นผู้ที่รู้จักการใช้หลักของการวางแผนเกี่ยวกับการศึกษาผู้ฟังก่อนรับนิมนต์เทศน์เพื่อให้รู้ถึงเรื่องราวและข้อมูลข่าวสารเนื้อหาสาระในการที่จะนำไปเทศน์เพื่อให้เข้ากับงานต่างๆที่จะไปในที่นั้นๆได้เป็นอย่างดีและยังเป็นผู้ที่รู้จักการเลือกใช้หัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟังได้เป็นอย่างดีรู้จักการในสำนวนโวหารให้เหมาะแก่ผู้ฟังในแต่ละเทศและวัยนั้นๆได้อย่างเหมาะสมและเป็นผู้ที่รู้จักการใช้สื่อที่เหมาะสมกับผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมแก่อายุแก่วัยและแก่ผู้ฟังในคราวนั้นๆและยังเป็นผู้ที่สามารถรู้จักการใช้สื่อที่ผู้ฟังคุ้นเคยสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจและติดตามเห็นภาพเข้าถึงเข้าใจต่อการเทศน์การบรรยายการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็นผู้ที่เรียนรู้และศึกษาได้เป็นอย่างดีถึงวิธีการและรูปแบบแนวทางในการสอนแบบพุทธวิธีในการสอนแบบอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ว่าในการสอนและการบรรยายในแต่ละครั้งแต่ละที่เป็นผู้รู้และเข้าใจดีเสมอว่าพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะแสดงที่ใดและแก่ใครย่อมมีจุดหมายเป็นแนวเดียวกันคือมุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และวิธีการสอนย่อมแตกต่างกันไปตามอุปนิสัย ความถนัดและความสนใจของผู้ฟัง สุดแต่เรื่องใดวิธีใด จะช่วยให้เขาเข้าใจธรรมได้ดี และเป็นผู้ที่เข้าถึงเข้าใจถึงสภาพจิตใจของผู้รับสารได้เป็นอย่างดีถึงสภาวะการรับรู้และเข้าใจถึงการบรรยายและการเผยแผ่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ด้านผู้รับสาร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^๖ ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือ พุทธวิธีในการสอน ว่าพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะแสดงที่ใดและแก่ใครย่อมมีจุดหมายเป็นแนวเดียวกันคือมุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ให้มีทัศนคติและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างถูกต้อง ในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและบุคคลอื่น แต่เนื้อเรื่องและวิธีการสอนย่อมแตกต่างกันไปตามอุปนิสัย ความถนัดและความสนใจของผู้ฟัง สุดแต่เรื่องใดวิธีใด จะช่วยให้เขาเข้าใจธรรมได้ดี พุทธวิธีในการสอนเป็นความยิ่งใหญ่และพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าในการถ่ายทอด พระองค์ทรงมีหลักสอน แยกแยะกลุ่มเป้าหมาย สติการสอนเทคนิคการสอน กลวิธีและกุศโลบายประกอบการสอนต่างๆได้อย่างยอดเยี่ยมจนได้รับการยกย่องว่าเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด จนได้รับการขนานพระนามว่าเป็นพระบรมครู

จากผลการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านผู้ส่งสาร ด้านสาร และด้านผู้รับสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ยกเว้นด้านสื่อ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากเพราะว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน จะมีแนวความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราที่แตกต่างกันออกไปตามสถานะภาพของช่วงชั้นอายุและพรรษาที่ต่างกันเพราะพระภิกษุที่มีอายุที่ต่างกันจะมีแนวของความคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ต่างกัน

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

ออกไปซึ่งจะแสดงให้เห็นชัดเจนว่าพระภิกษุที่มีอายุต่างกันจะมีความคิดเห็นในด้านของการเผยแผ่ที่ต่างกันออกไปตามอายุของพระภิกษุนั้นๆ

จากผลการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพราะว่าพระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันก็จะมีหลักการและแนวของความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปตามสถานะภาพของการศึกษาที่ต่างกันซึ่งจะแสดงให้เห็นชัดเจนว่าพระสังฆาธิการที่มีระดับของการศึกษาที่ต่างกันก็จะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแผ่ที่ต่างกันออกไปด้วย

จากผลการวิจัย พบว่า พระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้ส่งสาร และด้านสาร แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ยกเว้นด้านสื่อ และด้านผู้รับสาร แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากเพราะว่าพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันก็จะมีหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ต่างกันออกไปตามระดับของการทำงานที่ต่างกันซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันก็จะมีความคิดเห็นที่ต่างกันออกไปด้วย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะผู้กำหนดนโยบายควรดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) พระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ควรมีนโยบายการวางแผนในการเผยแผ่ และสร้างความน่าเชื่อถือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่เสมอ และควรสร้างความน่าเชื่อถือให้กับประชาชนในพื้นที่ให้เกิดความเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุและพระพุทธศาสนาอยู่ตลอด ควรมีพฤติกรรมที่ดี รู้จักการเลือกใช้ห้วงข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟัง และควรเรียนรู้ในการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเทศน์อยู่ตลอดในทันกับเหตุการณ์และสถานการณ์ปัจจุบัน และควรรู้จักที่จะเรียนรู้และศึกษาผู้ฟังก่อนรับนิมนต์เทศน์ในทุกๆครั้ง

๒) พระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ควรที่เรียนรู้และศึกษาเพิ่มเติมให้มีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอนและเทศน์อยู่ตลอดและควรสร้างส่งเสริมเรียนรู้ยกวิทยฐานะตัวเองให้มีวุฒิการศึกษาที่เหมาะสมกับบทบาทและควรที่จะสร้างส่งเสริมผลักดันให้ตนเองมีภูมิความรู้ที่น่าเชื่อถือ และรู้จักการเลือกใช้ห้วงข้อธรรมที่ฟังแล้วจริงใจอยู่ตลอด และควรมีการเรียนรู้ที่จะเลือกใช้สื่อสมัยใหม่ประกอบการเทศน์อยู่ตลอดและควรที่จะรู้จักการเลือกใช้ห้วงข้อธรรมที่เหมาะสมกับวัยผู้ฟังอยู่เสมอ

๓) พระสังฆาธิการอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ควรที่จะส่งเสริมเรียนรู้ให้กับตัวเองให้มีความรู้ความสามารถที่จะถ่ายทอดเนื้อหาที่เทศน์ได้อย่างแจ่มแจ้งและควรให้มีการ

แสดงธรรมที่มีเนื้อที่เข้าใจได้ง่าย และควรเรียนรู้เกี่ยวกับการเผยแผ่วิธีการสอนโดยมีการยกตัวอย่างอุปมาอุปมัยประกอบอยู่ทุกครั้งและควรที่จะรู้จักการใช้สื่อบุคคลประกอบการเทศน์และใช้สื่อที่เหมาะสมกับผู้ฟังอยู่เสมอ

๔) พระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ควรทำตัวเองให้เป็นผู้ที่แสดงธรรมแล้วไม่เห็นแก่ลาภสักการะที่จะได้ และควรมีจิตสำนึกในการศึกษาและเรียนรู้ที่จะเป็นผู้เผยแผ่ที่ดีต่อพระพุทธศาสนาโดยการไม่แสดงธรรมที่ไม่เสียสละผู้อื่น และควรที่จะรู้จักการที่จะเลือกใช้หัวข้อธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน และควรเรียนรู้ถึงหลักของการใช้สื่อที่ผู้ฟังคุ้นเคยอยู่ตลอด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติควรดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) พระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ต้องสร้างความน่าเลื่อมใสในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่เสมอ และต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้กับประชาชนในพื้นที่ให้เกิดความเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุและพระพุทธศาสนาอยู่ตลอด และพระสังฆาธิการเองต้องมีความประพฤติดีหรือมีพฤติกรรมที่ดีอยู่ตลอด และต้องรู้จักการเลือกใช้หัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับผู้ฟังต้องเรียนรู้ในการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการเทศน์อยู่ตลอดในทันกับเหตุการณ์และสถานการณ์ปัจจุบัน และต้องรู้จักที่จะเรียนรู้และศึกษาผู้ฟังก่อนรับนิมนต์เทศน์ในทุกๆครั้งไป

๒) พระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ต้องเรียนรู้และศึกษาเพิ่มเติมให้มีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอนและเทศน์อยู่ตลอด และต้องสร้างส่งเสริมการเรียนรู้ในการที่จะยกวิทยฐานะตัวเองให้มีวุฒิการศึกษาที่เหมาะสมกับบทบาทและต้องสร้างส่งเสริมผลักดันให้ตนเองเป็นผู้ที่มีภูมิความรู้ที่น่าเชื่อถือ ต้องทำตนเองเป็นผู้ที่รู้จักการที่จะเลือกใช้หัวข้อธรรมที่ฟังแล้วจรรโลงใจอยู่ตลอด ต้องมีการที่จะเรียนรู้ในการที่จะเลือกใช้สื่อสมัยใหม่ต่างๆประกอบการเทศน์อยู่ตลอดและยังต้องรู้จักการที่จะเลือกใช้หัวข้อธรรมที่เหมาะสมกับวัยผู้ฟังอยู่เสมอ

๓) พระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ต้องมีการส่งเสริมที่จะเรียนรู้ให้กับตัวเองให้มีความรู้ความสามารถที่จะถ่ายทอดเนื้อหาที่เทศน์ได้อย่างแจ่มแจ้งและต้องรู้จักในการแสดงธรรมที่มีเนื้อที่เข้าใจได้ง่าย ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการเผยแผ่ด้วยวิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ โดยมีการยกตัวอย่างอุปมาอุปมัยประกอบอยู่ทุกครั้งและต้องเรียนรู้อยู่เสมอตลอดเวลาถึงการรู้จักการใช้สื่อบุคคลประกอบการเทศน์และต้องรู้จักการใช้สื่อที่เหมาะสมกับผู้ฟังอยู่เสมอ

๔) พระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ต้องควรที่จะทำตัวเองให้เป็นผู้ที่แสดงธรรมแล้วไม่เห็นแก่ลาภสักการะที่จะได้ และต้องทำตนให้เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในการศึกษาและเรียนรู้ที่จะเป็นผู้เผยแผ่ที่ดีต่อพระพุทธศาสนาโดยการไม่แสดงธรรมที่ไม่เสียสละผู้อื่น และต้องเป็นผู้ที่รู้จักการที่จะเลือกใช้หัวข้อธรรมที่จะสามารถให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน และต้องทำตนเป็นผู้ที่เรียนรู้ถึงหลักของการใช้สื่อที่ผู้ฟังคุ้นเคยอยู่ตลอด

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการอำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะดังต่อไปนี้

๑) ควรศึกษาการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ใน
ชีวิตประจำวันในแต่ละด้านว่าเกิดผลดีอย่างไรกับการดำเนินชีวิต

๒) ควรศึกษาสาเหตุของการขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตว่ามีผลเสียในด้านไหน
บ้าง

๓) ควรศึกษาผลกระทบและผลเสียต่อพระพุทธศาสนาที่ขาดการเผยแผ่ที่ถูกต้อง
ของพระภิกษุในด้านต่างๆ